

Feljegyzések a VI. Pártkongresszusról

Mintha történelmi palástot viselne, úgy hat most ez a város: Zágráb, a horvát főváros. Mintha történelmi palástot viselne — de a palást redői most nem tömjénszagúak, nem a latinszavas, nehéz mult egyházi cirádáiból nőtt ki valami alóla: ez a palást vérvörös és a forradalom palástja. Színe azzal a színnel azonos, amilyen lánggal Gubec Matija alatt égtek sok évszázaddal ezelőtt a fahasábok...

A forradalom lelkét, tüzét és színét szívta magába messze elterülő, nagy rendezettségében, platán és hársfasor közé az ősi város: nyolc napra az ország minden tája ideirányította figyelmét. S a forradalom vívmányainak őre és sáfára, a Párt az azóta hófedte Szleme hegység tövében elterülő nagyváros falai között ült össze, Konventre.

Nem tudok szabadulni a szimbólumoktól, egész lelkialkatom olyan, roskadozok a súlyuk alatt, pedig érzem, hogy ide talán más kellene most: a tiszta logika, a dialektika erős fegyvere. Ez persze nevelés kérdése, egy újabb generációtól már ezt követeljük. Én is így fogom fel a VI. Pártkongresszus egész nagy építő értelmét — ne vessenek rám követ mégsem, hogy itt, a kongresszusi teremben érzésekkel birkózom és fuladozok a szimbólumokban. A vérszínű palást, a forradalomé, most már komoly redőkben omlik alá — a hús méter magas és kétszáz méter hosszú hatalmas falat is ilyen redők borítják — azok szeme azonban, akik a falra merednek, a végtelennek és kietlennek tűnő, hosszú évtizedeket is megláthatják mögötte. S ezeknek, akárhány vezetőnek, harcosnak egész élete ott menetel: a forradalom sok évtizede, amikor az még nem volt ünnepi palást. Amikor az eszméhez való ragaszkodás, a forradalomhoz való hűség és a dolgozók tiszta ügye még csak rongyos cipőt jelentett, öntudatos harcot, bujkálást és bujdosást — megpróbáltatást, keservet és halálveszélyt.

Azért harcoltak, hogy mindenkinek jusson jobb falat, jobb ruha, jobb élet, biztonság minden dolgozónak. S most az ünnepi áhítatban elhangzanak a sokéves Számadás szavai: mit tett a Párt, hová, merre haladunk a régmult óta, mi az amit valóban építünk s hogyan építjük.

Peregnek az esőszemek, hullnak alá egyre nagyobb csöppekben. Hárman lépkedünk az aszfalt vizes tócsáin keresztül, elgondolkozva. A zágrábi magyar főiskolások között jártunk az este, a magyar egyetemisták között, beszélgetésünk volt velük, kis vitánk is talán — ez volt az otthonról hozott külön problémánk s az ünnepek megnyitása előtti napokban betöltötte néhány óránkat. Amaz ott a közönség nagy ügye,

ez a mi külön ügyünk — érzem mégis, valahol a kapcsolatot. Talán a nagy palást redői mögött mi is mögéjebámulnánk a lepergett évtizedek útjának. A zágrábi ősi Alma Máter ma befogadja fiai közé a mi fiainkat, a kisparasztk, kisemberek gyerekeit — de eljuthatott-e egykor egy Papp Pálunk erre az egyetemre, eljuthatott-e volna valaha is egy Szervó Mihály? Olyan irdatlan időbeli és térbeli messzeségek ezek, olyan messi fogalmak és én mégis, megint és újra érzem a kapcsolatokat. Az a forradalom a miénk is volt, annak végtelen gyűrűi és hullámai a magyar falut is felkavarták, felfordították az „örök elrendezettség“ tévhitét, hogy annak, akinek jutott és vagyon jutott, hogy egyedül az jogos a vagyon erejével fiát az egyetemre küldeni, tanítani, kinevelni... Nem és nem! tiltakozom, nem és nem! Ahová most haladunk, a pompás kongresszusi terem egy olyan eszme és olyan erőfeszítés szüleménye, amely kártyavárként tolt szét az „örök elrendezettség“ gondolatát s ma ott tanul a kisparaszt gyermeke a távoli egyetemen: emberek, hát nem értitek a nagy összefüggést?

Nem értik még eléggé. Hiába, nem értik eléggé azok az egyetemisták sem. S ha értik, nem méltányolják eléggé. Nem értik tisztán a maguk helyzetét a nagy közösségben, nem értik, hogy itt sokkal többről van szó, mint magukról hozott bizonyos fogalmak, amelyek ott tenyésznek a tágas bácskai és bánáti kertekben, házakban — bizonyos halott fogalmak. Nem értik, hogy Papp Pálok és Szervó Mihályok nélkül s főleg azok nélkül, akik a Párt következetes nemzeti és nemzetiségi politikáját jelentik, azok nélkül szétmorzsolná őket az Alma Máter, hogy kis életükből semmi sem maradna. Nem értik, hogy itt egy olyan megvívott és megnyert ütközetről van szó, amely éppen értük folyt, magyarságukat is beleértve — nem értik végső fokon, hogy mi különbség van aközött, hogy valaki vonaton, gyorsvonaton Zágrábba utazik és aközött hogy gyalog — Szibériába vándorol, mondjuk.

Valahol összefüggnek a dolgok, csak meg kell látni a kapcsolatokat.

Pereg az őszi eső a zágrábi aszfaltra. S arra gondolok, hogy hányan nem tudtak kikötni a zágrábi egyetemen harminc esztendő előtt, mert olyan volt az igazodás, az örök elrendezettség...

A küldetés, a követség, ahogy a széksorok elrendeződtek és ahogy az ültetés lefolyt — a térkép és az országtájak valami rendjében történt-e vagy az alfabétum sorrendjében — nem tudom. Az előbbi szemléletesebb lenne, meggyőzőbb és képszerűbb. S hangosabban beleszólnának a világtájak, Észak és Dél, Kelet és Nyugat — széleken a határral, a határokkal, ahonnan vihar korbácsol. Eljöttek kétezer valahányan. munkások, parasztk, értelmiségiek, katonák. S akik küldték őket, a párttagok százezrei és a néptömegek milliói most Zágráb felé forduló arccal lesték és várták a Kongresszus szavait, s hogy: hátha az ő küldöttük is megszólal. Eljöttek öregek és fiatalok, régi harcok megédzettjei — most nem fegyveres harcra hívó szóra, ezúttal, hanem békés megvalósítására mindannak, amit a forradalmi zászló valamikor kibontott és hirdetett: a szocializmus építésére. Eljöttek kétezer, kétezer- valahányan s mindegyiknek tarsolyában ott volt az a megnemírt követi felhatalmazás is — a pecsétes írás mellett — hogy hallgasd meg, testvér, a nevünkben is, szavazz a nevünkben is, bezélj a nevünkben is, és verd össze tenyeredet a nevünkben is: köszöntjük Titot és a Pártot. Ők voltak kétezer- valahányan, akiknek szájáról felcsengett annyi nyelven az ősi munkásdal, az Internacionálé. Felcsengett, mint a fokozódó

szél — hej, de hangos is legyen, olyan hangos, hogy elnyomjon minden fenyegetést és vihart. Az ősi proletárdal örökszép szárnyalással ütögette a tetőt, átfürödött rajta és felszállt a csillagok magasságába.

S nékem, a magyar költőnek ott a széksorokban egy furcsa vers zsongása járta át szívemet. Valahol a vérvörös forradalmi drapéria redőnyei mögül jött, mint egy üzenet — elfeledhetjük-e József Attilát, aki a népről írt s minden nép énekeseként véste fel a sorokat:

Emeljétek fel szívünket. Azé,
aki felemeli.
Ilyen erős csak az lehet,
ki velünk van teli.

S ott állt kétezer-valahány előtt az az ember, aki felemelte a szíveket. Felemelte a szíveket a testvéri szív magasságáig, megértette velük, mindenkivel, aki ebben az országban él és dolgozik, hogyha van egy út a jobb élet felé — és van! — az csak úgy kelhet ki, ha megbecsüljük egymást. Felemelte a szíveket meg megértette velünk, hogy ezen a vér-áztatta földön az első és legnagyobb átok az volt, hogy nem akartuk megérteni egymást. A szót, hogy testvériség és egység, százszor halljuk, a szó megmerevedett, megkapta a maga történelmi aranyfedezetét, történelemmé lett — de most itt az az ember és itt az a Pártfórum, aki ki-harcolta a szívek mélyén is azt a valóságot, hogy: megértjük egymást.

S valahányszor felzúgott a taps — és mindig felzúgott, ha a terembe lépett — abban a tapsviharban benne volt az Adria bórája és benne volt a szlovén hegyek vihara, a szlavóniai síkság szele. Benne volt a bácskai róna köszöntése, a szerbiai és boszniai hegyeké és macedón völgykatlanoké s a fekete hegyeké ott messze délen. Mindig egy ország köszöntötte a Pártot és Titót.

Találkozások. Igen, úgy érzem, hogy ebben van még sok-sok írói elem. Hallgattam beszélgetéseket: emlékszel? Sodródtak ott az udvaron, átölelte egymást kettő, egymás szemébe néztek. Talán valami veszthely-pitvarán látták egymást utoljára, vagy vízmosta szakadékban, az egyik vonult sebesülten, a másik vonszolta még testét új harcok elé — ismét libben a forradalom vérvörös drapériája és mögéjelátni ilyen testvéri találkozások peremén... Ő, és hány árnyék van közöttük, aki már nem lép oda, hány véres árnyék: az már csak az emlék szárnyain libben közéljük.

Félek, hogy a képeim túlsúfoltak, félek, hogy nem tudtam azt a napsugaras délelőttöt elétek varázsolni, amikor a terembe belengett az erős élet s az erős élet erős szavaival kopogott a Számadás: mi volt és mi lesz a szocialista építés frontján. S amikor az idő délutánba-járt egész neónsorok hosszabbították meg ugyanazt a napfényt s este is úgy érezhettek, süt a nap, még mindig. Félek, hogy keveset adtam az építőmunka számadataiból, a referátumok megfontolt szavaiból, a vita anyagából: Dehát: íróember vagyok, aki az eléjétőlülő képek mögött mindig ott látja az elmúlt láthatatlant is, és látni szeretné az előrevetítés csodálatos szénvonásait, a jövő rajzát... íróember, aki előre-hátra kalandozik térben és időben, és úgy tapogat az ember után... S ezeken az egymásra rajzolt képeken keresztül népesíti be és építi világát.

A kongresszus lényegét, gerincét voltaképpen két jelentés alkotta — referátum, ahogy mostanában mondjuk — az egyik Titóé, a másik Rankovicsé. E jelentések köré fonódott az egész kongresszusi anyag: minden felszólalás, hozzászólás, kiegészítés, vagy még szélesebb síkra helyezett továbbbelemzés.

A kongresszus anyagát — természetesen — nem lehet egyetlen ilyen cikkben még ábeszélve sem felolvasztani. Számunkra ez maga az élet s a történelmi fejlődés egy szakasza, mint ahogy például Tito marsal referátumának címe is maga determináló: Jugoszlávia kommunistáinak harca a szocialista demokrácia fejlődéséért. A jelentés felmérte a világ-helyzetet és az abból reánk eredő következtetéseket és kihatásukat, aztán a szocialista út belső és külső fejlődésének szakaszát, a szocialista fejlődésből eredő feladatokat mindannyiunkra. És elhangzott a történelmi bejelentés, hogy Jugoszlávia Kommunista pártja megváltoztatja nevét és felveszi a Jugoszlávia Kommunistáinak Szövetsége nevet. Mindezt ezer és ezer szervezet, lap és könyv ismerteti azóta s az ország közvéleményének jórésze ismeri is már.

Néhány feljegyzést betűztem csak ki a noteszemből és önmagam lelkéből, néhány színt a zágrábi történelmi napokról, a VI. Pártkongresszus hetéről, s azokról a lélekemelő, különös órákról, amikor az ember találkozik az őt körülölelő és sorsát, életét alakító történelemmel, annak távlataival. Amikor az embernek kettős sebességgel dobog a zúzó és úgy érzi, hogy egy pillanatra a nagy forradalmi kárpit pár lépéssel közelebb jött hozzá. És úgy nyíltak szét annak redői az ő számára, hogy most már fokozott, többszörös esküvel kell szolgálnia tettel, betűvel es szóval jövőbevivő jobb utunkat.

Majtényi Mihály